

K

Latvian Newspaper „LAIKS” (Time)
for USA and Canada.

Published twice weekly except Christmas issue — Helmaris
Klitis, Publisher — Editorial and Business Office 7307, —
Ave, Brooklyn, N.Y., 11209 USA. Phone TE 6-6382, Canadian
Office: 444 Wolsley Ave, N. Montreal 264, P. Quebec, Phone 488
Subscr. Rates USA, Canada and elsewhere: 3 months
\$6.00, 6 months — \$11.50 1 year — \$22.00. Advert Rates:
1 column (1 1/2" by 1") \$2.00, 1 column 2 1/4" by 1", \$3.00,
1 column (2 1/4" by 1"), choice location \$3.60.

LAIKS

Latviešu laikraksta Amerikā „LAIKS”
Iznāk divreiz nedēļā — trešdienas un sestdienas.
Izdevjums apgads „Grāmatu Draugs” — H. Rudzītis. Redaktors
Arturs Strautmanis. Redakcijas kofetējmaizīte Krišis Rabies (enter.).
Maksis Culilis (Toronto) un Gunārs Grinbergs. Redakcija —
kantoris: 7307, 3rd Ave, Brooklyn, N. Y., 11209, USA. Tel.
kantoriem TE 6-6382, redakcijai (212) SH 8-6704. — Abonē-
šanas maksa ASV un Kanādā: par 3 mēn. \$6.00, par 6 mēn.
\$11.50, par 1 gadu \$22.00. Sludinājumu maksa: sludināj. daļa
\$2.00 (1 1/2" sleja), minimums \$3.00, ofertes \$4.00; teksti \$3.60
(2 1/4" sleja) un pirmā lappuse \$5.00 par collas telpu 1 slejā.

Plašs darba lauks vietvārdu pētīšanai

K DU VALODU RUNĀJA LATVIJAS VIŠENĀ KĪE IEDZVOTĪJI?

Jau sen zināms, ka Igaunija, Latvija un Lietuva, iekšējās somugri un balti bija ienākuši šīs zemes, nebija cilvēku neapdzīvotas teritorijas. Eiropas pētījumu šķēdējuma šķēdējuma pamazmaz m sadilstot un atkāpējoties ziemeļos un ziemeļrietumos virzienā, tiem pakāpeniski sekoja tundras augu valsts un tie dzīvnieki, kas tān varēja eksistēt. Reiz ar to uz ziemeļos apgabaliem pamazmaz m virzījās cilvēki. Visjaunākie Zviedrijas zinātnieku pētījumi apstiprina, ka Skandināvijas dienvidos, kas toreiz vēl nebija jūras šaurumiem atdalīti no Eiropas kontinenta, pirmie iedzīvotāji ieradusies jau priekš apmēram 10.000 gadiem. Par šo seno Dienvidzviedrijas iedzīvotāju kultūru un dzīvības veidu nupat publicēts plašs Studija Velindera darbs /doktora disertācija/.

Tidigpostglacialt mesoliticum i Skone, Lund 1971.g. grāmatai pievienots kopsavilkums angļu valodā.

Ar Baltijas jūras austrumu krastu apgabalos pirmo cilvēku pēdas ir apmēram no tā paša laika. Piebilstams, ka mūsu dzimtenes daudzintā Zvejnieku apmetne pie Rijas upes grāvis, Burtnieku ezera ziemeļos krastā, nav no tik agriem laikiem - tur cilvēki mitinājušies kopš kāda 5-tūkstošu gadu priekš Kristus.

Par vairākiem tūkstošiem gadu minētie paši pirmie ienācēji atnākuši uz savām tagadējām dzīvības vietām pašreizējā Baltijas zemju iedzīvotājiem - igauņiem, latviešiem, lietuviešiem u.v.c. senie somugri, kas spriežams, priekš kādiem 4000-4500 gadiem, bet latviešu sentīvu /latgaļu, zemgaļu, kuršu u.c. priekšteiņi/ priekš saviem 4000-4200 gadiem. Jaunie ienācēji ar laiku saplāda ar iepriekšējiem Baltijas zemju iedzīvotājiem /pēdējos, vienkāršs, šie varam dēvēt par "pirmbaltiešiem" - ne "pirmbaltiem"!, pie kam viņu pēcnācēji, labi saprotams, mantoja dažu ko no šo pirmbaltiešu fiziskām pašībām un rīcībām. Tamlīdzāri vēl ko ienācēju valodas nevar ja nepalikt bez jebkādiem pēdējiem no tām /vai tām/, kuras runāja agrāk šo apgabalu iedzīvotāji. Tāpēc labi saprotama mūsu dienu cilvēku lielā interese par to, kādas rases cilvēki šie pirmbaltieši ir bijuši un kādā veidā tie bijuši. Viņu runas valoda.

Šis problēma, kas vēl priekš kāda pusgadu simta var jāšīs īstenojamā mērķa, tagad, arheolo-

gu, etnologu, antropologu, valodnieku, paleobotāniķu un -zoologu neatlaidīgu pētījumu rezultātā, jau daudz kas kļuvis stipri skaidrāks.

Pašreizējais pētījums stāvoklis /še paši nopelni igauņu zinātniekiem H. Moram /Moora/, L.J. Nitsam, R. Indreko un K. Rinai Markai/ liecina, ka minētie senie Baltijas jūras austrumu krastu zemju iedzīvotāji pēdējiem bijuši slaida auguma eiropas rases cilvēki. Bija iespējams ar konstatēt, ka kādā vidējā ieradusies Baltijas zemes dienvidos, no apgabaliem ap Dniepras upi. Baltijas apgabalu austrumu daļā, piemēram, Karelījā, šiem atnācējiem piejaukušies kādā vidējā citas izcelsmes cilvēki, kas bijuši ar mongolo rases iezīmēm.

Somijas senajiem pirmbaltiešiem bijuši kādi sakari ar dažiem kultūras novadiem gar Volgas upes vidusteci un Okas upi, bet dažādi citi šo pirmbaltiešu grupu ar t.s. Svideras kultūras rajonu, kas centrs bija tagadējā Polijā un kādos apvidos nedaudz tālāk uz austrumiem.

Ka minētie senie eiropas die pirmbaltieši ar nav bijuši visi vienas izcelsmes, ir bijis iespējams konstatēt ar salīdzināmā valodniecības metožu palīdzību. Igaunijas Zinātņu akadēmijas izdodams žurnāls Soviet-Fennougric Studies /tam ir arī krievu, vācu un franču virsraksts/, 1971.g. 4. numurā, raksturo Die ältesten Substrateinden ostseefinnischen Sprachphen, akad. prof. Pauls Ariste, analizē savas dzimtas igauņu valodas faktus un dibināties uz dažādu citu somugru valodu materiāliem, norāda, ka Baltijas jūras somu /tādējāmi rietumsomu/ - igauņu, somu, kareļu u.c. valodas ir rinda vārdu, kas nav pašu somugru valodu mantojums, nedz ar varbūt patapinājumiem no latviešu, lietuviešu, kādu citu baltu valodu, slavu, indoīru vai vēl citu tautu senā valodā. Šie vārdi, dažādu apsvērumu dēļ, turpat oti seniem pēdējiem no minēto Baltijas zemju pirmo indoeiropas do iedzīvotāju valodas resp. valodām.

Šo Baltijas jūras somu valodas bez tam ir vēl savdabīgā sistēmā un gramatiskā struktūrā, kādu nav daudzām citām somugru valodām. P. Ariste sprieš, ka ar šīs parādības būtības sens mantojums no minēto pirmbaltiešu valodas vai valodām.

Pētāms šos svešos valodas reliktus, P. Ariste varjis konstatēt, ka vienā no senajiem pirmbaltiešiem runājušā kādu indoeiropiešu valodu, kas iederas t.s. "satema grupā". Te jāpiebilst, ka ar mūsu valoda ir piederīga šai pat grupai, tā minētie senie pirmbaltieši, nebūdami balti tā tagadējā nozīmē, tomēr bijuši kaut kādā laikā gan stipri tie, radniecīgi ar latviešiem, lietuviešiem, slavu u.v.c. tautām.

**Doktora grādu
versitātē Itakā
ar pētījumiem
universitātē
rba komandē-**

dzīves cīņām,
gumu. Te bū-
šāku autobio-
rī būt, ka ar
ies arhīvos,
Rudzīša vēs-

ai darbu, kam
jas. Cerēsīm,
šā izlasē. Ši
u izlasei: tu-
un rakstnie-
šāks spektrs
ot par literā-
tikai stumbrs
elāki un mazā-
rātūras koku.
aviēšu" gru-
arī Rudzītis,
ērtību meklē-
ku garu vir-
vēsturē ietil-
os vēl dzīvi
es, Kārlis Jē-
t.l. Nu būtu
lākas apceres
būt pateicī-
āts. Un darīts
da apceramā

āpīgi" varētu
ras vērtību
n veidiem kā
s nodaļu virs-
lāk, mainīgs
nikums /Lat-
jā/. Kurš vēl
Kangara laik-
nojojot to /93.
ostridēt tezi,
ā" "vidējā"
i paaugstinā-
Viens pats
sver, piem.,

aicinājums rakstniekiem "Urbtīes vie-
las vertikālajā virzienā" /154./, atzi-
numa, ka rakstniekam viņa dzimtene
latviešu valodā /142./ u.t.l. Dziļa laik-
metu izpratne Raiņa Melnā bruņnieka
skaidrojuma: bruņnieks 3 reizes pa-
rādās skatuvē - pirmajā reizē "atspie-
dies uz vedēja", otrreiz zēna vests,
trešreiz vācu aicināts. Lai cik pat di-
vaini: 3 reizes Latvija nokļuvusi krievu
imperālisma jūgā - 18.gs., tautas
atmodas laikmetā, 1939. gadā, situā-
cijās, kas aprīnājami atbilst Raiņa lu-
gas norādījumiem /sk.106.u.n./.

Vērtīga grāmata: pašas satura dēļ,
un kā durvju atslēdzēja uz vērtībām,
sevišķi literārajām. Lai tā atrastu ce-
ļu uz vērtību meklētājiem!

J. BIČOLIS

ČIKĀGAS LATVIEŠU KATOĻU DRAUDZES rīkotais
KONTRALTA **Antoninas VAIVODES**
garīgs koncerts Čikāgā
Pūpolu svētdienā 26. martā pl. 1.15 dienā,
draudzes baznīcā, 1655 N. Rockwell Ave.
PIE ĒRĢELĒM MARTA BORGIELA
Ieejas kartes iepriekšpārdošanā
Ciānas draudzes grāmatnīcā, Kārļa Kezbera veikalā
un pie Laimona Lapiņa.

**RAIMONDA
PAULA JAUNĀKĀ**
GSPĒLEJOŠĀ STEREO SKAŅU PLATE
TEIC KLIP ZEME TĀ

Cena: ASV—\$6.00, Kanādā—\$6.50

piesūta: DAIGA RECORDS

344 Anbro Court

Pittsburgh, Pa. 15235

Pieprasiet arī latviešu grāmatu galdos/veikalos

enojos, — Tālis pēc brīža atsāka teica to, ko jūt miljoniem kve- it neatkarīgi.

ko jūt Kvebekas franči, — sve- Jā, to viņi jūt. Bet valsts, sa- ciskā dzīvē jūtas ir nevajadzīga? No kā neatkarīgi? Kura tauta s var būt neatkarīga? Kas šodien slīgi traucējumi, kas kavē saim- brīvu un neierobežotu apmaiņu. nadas-Savienoto Valstu robežai? skaidrāk saredzam, kaš tā par vindzoriešu katru dienu šķērso rbā uz Detroitu. Robeža tur ir ieslēdzam radio, vai TV — mums dzoras vai Detroitas stacija, mūs na kvalitāte. Robežas ir sen aiz- otas atliekas. Tās kādreiz tautu a mulķība; pēdējais laiks, ka tas piemērs — Berlīnes mūris un isnā svītra pāri Amerikas kon-

ir robeža ideoloģiju starpā.

Amerikas robeža? To pašu Ei- gie, kas dzīvo vienā, dzīvo arī vajadzībai te robeža?

eapsargāta administratīva līnija. ši. Tā nozīmē citu naudu, citus īves standartu, nemaz nerunājot civillikumiem. Varu derēt, ka pā nav mazums, kur viens brālis merikānis.

ņu uz šķīvja.

rālietis, bet tēvs un māte palika s pavalstnieki. Vai šādas saskal- pietiekams iemesls noārdīt visas katrai tautai tiesības uz savu ā ir patstāvīga un suverēna. Ne- lams kļūtu par vietu, kur katram pēc paša patikas.

m par tautām, kas apdzīvo vienu ū jau kopš vēstures sākuma. Šo būt, vēl nav pienācis laiks. Bet ai un tautu pameta un ieradās ā, nav tiesību no citiem norobe- s šeit ir iebraucējs un laupītājs — ācis pirms vairākiem gadu sim- O 67? Jā? Pastaigājaties pa in- sījāt, ko šīs zemes pirmiedzīvo- ar balto cilvēku rīcību? Un mēs antinieki! Tas, ko mani Kvebekas ir strīdēšanās ar otru laupītāju ūšanu.

franču izcelsmes.

is no jūsu tautas kultūras? Kā ar

— Es franciski runāju pareizāk par Kvebekas fran- ciem. Bet valoda man nav ticības apliecība. Valoda man ir atslēga uz garīgām un materiālām vērtībām. Cita starpā, es runāju arī spāniski un italski.

— Jūs esat valodnieks?

— Nē. Bet mani vecāki vēlējās, lai es vismaz tādā veidā pārklātu robežām, ko uzcēlušas cilvēku mul- ķība un aizspriedumi.

— Un franču valoda jums tiešām ir tikai viena valoda citu starpā? Kad jūs esat svešā vietā, kur ap jums skan tikai angļu valoda, un kur tad piepeši sadzirdat franciski runājam — tas jums nekā īpaša nenozīmē?

Vindzoretis vainīgi pasmaidīja. Viņš bija beidzis ēst oļu kulteni un zieda ievārijumu uz grauzdētās sviestmaizes.

— Diemžēl tikai to, ka manas smadzenes zemap- ziņā reģistrē faktu: ar šiem cilvēkiem jārūnā fran- ciski. Nē, draugs latvieti, mani neviens nepārliecinās, ka tas, kas cilvēku no cilvēka šķir, būtu kaut kas labs. Labs ir tikai tas, kas cilvēkus vieno. Un nacionālā šovinisma kultivēšana pasaulei visos laikos ir prasījusi tikai asinis nu asarsa. Bet mani tautieši jau vienmēr mīlējuši palīdzēt un rīkot revolūcijas.

— Pēc jūsu domām, tā tad, arī mēs, latvieši, rī- kojami nepareizi, censdamies saglabāt nacionālās piederības apziņu un domājot par iespējām, kā palī- dzēt mūsu tautas locekļiem individuāli un kā tautai kā tādai atgūt brīvību?

— Latviešu — un vispāri austrumeiropas bēgļu — un Kvebekas franču situācijas radikāli atšķiras. Jums, manuprāt, savas izcelsmes piederības apziņa jā saglabā par tik, cik tas nepieciešams, lai neaizmirstu tos, kas šodien dzīvo vērzdzībā. Tas ir tāpat kā ar ģimenes apziņu. Ja kādā zemes stūrī notiek dabas katastrofa, mēs par to izlasām avīzē, pažēlojamies, ka tas gan briesmīgi, un pārējo atstājam Dieva un valdības ziņā. Ja, turpretim, zinām, ka cietis arī kāds ģimenes lo- ceklis, pamostas mana personīgā interese, un es cie- tušajiem cenšos palīdzēt. Bet tas arī viss. Es nesaska- tu nekādu traģēdiju tajā apstākļī, ja kāda tauta beidz eksistēt kā tauta. Ģimenes arī rodas, pastāv pa- audzēm ilgi — un beidzot izzūd. Vai tā kāda nelaime? Galvenais taču ir — cilvēks. Cilvēks, kas dzīvo šo- dien. Kamēr tam iespējams brīvi domāt, runāt un darboties — tikmēr viss kārtībā. Kādas brīvības trūkst Kvebekas frančiem? Kas viņiem neļauj kopt savu kultūru? Izglītība un kultūras jautājumi ir pro- vincenes noteikšanā — un Kvebekas valdība ir franču rokās. Ja viņiem liekās, ka kultūras lietas neiet tā kā vajaga — kā vaina tad tā ir? Bet tas, kas šeit notiek, nav nacionāla, bet sociāla revolūcija, kuras rīkotāji tikai izmanto franču vājību — viegli uzku- rināmo tā saukto nacionālo pašlepnumu.

(Turpinājums sekos)

lietuviešiem, slavu u.v.c. taut m.

Par otru v rdu grupu, kas ar pata- pin ta no senajiem pirmsbaltiešiem, P. Ariste spriež, ka tie n k no k das mums piln gi nepaz stamas valodas. T s k d- reiz jie run t ji, p c archaiologu p - t jumiem, atn kuši uz Baltijas zem m v l agr k par tiem pirmsbaltiešiem, kas tur ieradusies, k jau min ts, no apga- baliem ap D epru. Baltijas j ras somu valod s var konstat t abu min to pirms- baltiešu grupu valodu reliktus, kam P. Ariste sniedz rindu piem ru. Hipot tiski par šo nepaz stamo valodu var do- m t, ka t var tu b t bijusi k da no t m Eiropas seno neindoeiropiešu valod m, pie kur m pieder, piem ram, v l m su dien s run t basku valoda. Par cit m, kas tagad jau apklusušas /t ligg riešu, pelazgu, etrusku u.v.c./, zin ms oti maz kas.

No kurienes šie cilv ki uz Baltijas j ras austrumu krastu zem m atn - kuši, nav v l noskaidrots. Vedas dom t - ja piemin tie mongoli di at- n kuši šurp no austrumu puses un viena eiropē du grupa, k jau sac ts, no D ep- ras upes novadiem, tad šie gluži nepa- z stam s valodas run t ji Baltijas zem s var tu b t ien kuši no Eiropas vidienes, t i., caur Pr siju, Poliju un Lietuvu.

Daži no tiem senajiem y rdiem, ku- rus P. Ariste atz st par p r mumiem no pirmsbaltiešiem, sastopami ar m su valod , t urga /izloksn s ar orga/, kuiba, vietv rdos v l ar oja/-strauts/. Zin ms, šie v rdi var tu b t m su valod p r emti labu tiesu v l k - no m - su kaimi iem l biešiem un igau iem, ta u m su valodniekiem paliek oti no- z m gs n kotnes uzdevums noskaidrot, kuri v rdi latviešu un lietuviešu valo- d nevar b t ne baltu valodu pieder- ums, ne ar patapin jumi no somug- riem, rm iem vai slviem, bet b tu j tur par mantojumu no min to seno pirmsbaltiešu valod m. Šie pirms- baltieši ta u dzvoja ar tagad j s Lat- vijas un Lietuvas zem s.

P. Ariste savos p t jumos ar v l konstat jis, ka /vismaz viena/ seno pirmsbaltiešu valoda sav strukt r nav p r k atš rusies no somugru valod m, t tad bijusi t saukt eirazisk tipa : v rdi tan bijuši si, k var spriest, liel ko tiesu divzill gi. Ir iesp jams g t pat k du ieskatu par š s sen s va- lodas zillbu fon tisko sast vu.

Z m gs ir P. Aristes spriedums, ka k ds skaits Igaunijas vietu v rdu va- r tu b t relikti no min t s pirmsbaltie- šu valodas resp. valod m. K piem rus vi i min jis Peipsi /Peipus/ ezera v rdu, Ruhnu /Ro u/ salas nosaukumu u.c. Š raksta autors ir p r liecin ts, ka ar Latvijas vietu v rdu starp ir liel ks daudzums š du senu sub- str tv rdu, p r mumu no sen kajiem m su zemes iedz vot jiem, ka baltalo- giem, Latvijas vietv rdu p rniekiem, še paveras oti plašs un teicamas sek- mes sološs n kotnes darba lauks.

K RLIS DRAVI Š